

ALDO GALLOTTA, “*Diplomi turchi dell' Archivio di Stato di Firenze. Lettere da Algeri ai Granduchi di Toscana (XVII secolo)*” [Floransa Devlet Arşivindeki türkçe belgeler. XVII. yüzyılda Cezayir'den Toskana Büyük Dukalarına yollanan mektuplar], *Studi Magrebini XI* (1979) S. 167-205, ek 6 sayfada XII belgenin faksimile yayını.

Tanınmış doğubilim araştırma merkezlerinden birisi olan Napoli Şarkiyat Üniversitesi (Istituto Universitario Orientale) öğretim üyelerinden, genç neslin çalışkan türkologlarından A. Gallotta kendisini yetiştiren müteveffa prof. A. Bombaci'nin eksik bıraktığı konulardan bir tanesini tamamlayarak, Floransa arşivinde bulunan ve tarihimizin az değinilen konularından birini içeren 13 aded belgeyi araştırmacılara sunmuş bulunuyor. Bu tarz belgeler şimdiye kadar genellikle tarihçilerin daha çok ilgisini çeken ferman, ahidname, hüccet gibi konular olmayıp edebiyatımızda bile örneği çok az görünen 'mektup' tarzındadır¹. Gerçi resmi bir makamdan yazıldığı için, belirli kurallara riayet edilmiş tarz da vardır.

Yayınlayan, arşiv belgesi yayınlamadaki her üç tarzı da bir arada uygulamıştır. Belgelerin yazıldığı dönemin aydınlatılmasından sonra diplomatik özellikleri verilmiş ve sonra her bir belge için özet (regesta), matbaa harfli esas metin, çeviriyazısı ve italyanca çevirisi yapılmıştır. Erbabının şüphesi kalmaması için de fotokopiler koymaktan geri durmamıştır.

Belgeler Livorno limanında tutuklu bulunan tutsakların serbest bırakılmalarına dairdir. İçeriklerinde ya parasını ödeyerek kurtarmak, ya da Cezayir'de bulunan hıristiyan bir tutsakla değişme önerileri bulunmaktadır. Yeniçağ tarihi döneminde Akdeniz'de önemli bir yer tutan tutsak ticareti hakkında türk belgelerini aydınlatan bu yayında siyasal olaylardan öte, devrin türk gelenek ve adabına dair güzel bilgilerle karşılaşırız. Daha birinci belgede bile Cezayir-i Garb Yeniçerileri Ağası İdris : 'bizim amanımız amandır, sözümüz sözdür' tarzında bir cümle kullanarak Livorno'dan gelecek olan 9 kişiyi beklediğini haber verir. Duka II. Ferdinando'ya yollanan mektupta da Rum Hasan ağa'nın bir an önce gönderilmesi hatırlatılır (2. belge).

3. belgede Hüseyin Paşa, aynı duca'ya yazdığı mektupta korsan Pietro'nun tutuklanmasına sevindiğini bu nedenle tüccarların rahatlıkla işlerini sürdüreceğini bildirir. Uzun süre Cezayir Beylerbeyliği görevinde bulunan Hüseyin Paşa'nın daha başka mektupları da yayınlamıştır. 5. belgede Sarı Ali adında bir tutsağın fidyесinin bir sandık şekerle ödendiğini bildirdikten başka, 6. belgede ise 24 endaze çuha ile 24 endaze yeşil kadife kürk aldığı, karşılık olarak da 4-5 tane doru at

¹ Mektup tarzının edebiyatımızdaki yeri, O. Ş. Gökyay, “Tanzimat dönemine değin mektup”, *Türk Dili* sayı 274 (Temmuz 1974). [Mektup özel sayısı]. s. 17-23, ayrıca birçok kaynaklardan yaptığı açıklamalı yayınlar. İ. Kutluk, “Münşeatlar ve günümüze dek gelen mektup betikleri üzerine”, *aynı dergi*, s. 367-378.

yolladığını satırlarına katar. İki taraf arasında en uzun yazışma Salih adında bir tutsak için yapılmıştır. 11. ve 12. belgelerden anlaşıldığına göre Venedikli bir denizciden 100 altın karşılığı alınan bu kişi sonradan Toskana hizmetine girmiş bunun üzerine yapılan başvuru sonucu para devrin yöneticisine gönderilmiştir. Parayı alanın imzasını taşıyan bu belge Cezayire giden bir İngiliz gemisinde yazılmıştır. 13. ve son belgede, dördü erkek dördü kız toplam sekiz tane tutsak parası ile kurtarılmış Cezayir'e getirilirken zorla alkonup zindana atıldıkları için ortaya haksız bir davranışın çıktığı, bu nedenle konunun çözümlenmesi ve yapılmadığı takdirde toplam seksen Hıristiyan tutsağın Müslüman veya Musevi yapılacağı haber verilmektedir.

Türklerin Afrika'nın kuzey kesimlerindeki² yönetim durumu ve diğer ülkelerle ilişkilerine ışık tutan bu belgelerin tahlili sosyal ve iktisat tarihimize kısa fakat öz bilgiler getirmektedir. 8. belgede ismini gördüğümüz 'furun hizmetindeki Mehmedin' kurtarılması, 9. belgede gördüğümüz 'mağazacı Sankınç Mehmedin' kurtarılması girişimleri olumlu sonuç verdi mi yoksa sonuçsuz mu kaldı diye içimizde belki şüphe uyanabilir. Fakat bunları kurtarmak için Livorno ve belki de Floransa'ya kadar giden kişilerin kültür düzeyleri, dünya görüşleri, aldıkları yetkiler hakkında bize güzel bilgiler getiren bu belgelerin yayını gerçek bir kazançtır. Türk diplomatikası alanında böyle yararlı bir girişimi getiren sayın prof. Gallotta'yı bu başarısından dolayı meslekdaşları ve XVII. yüzyıl Türkiye tarihçileri ihmal etmeyeceklerdir.

Yrd. Doç. Dr. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU

² Libya hakkında batılı tarihçiler tarafından yapılan yayınlar şu eserde derlenmiştir, S. Bono, *Libia nella storiografia* [yaptığımız tanıtma: *Belleten* n. 185].